

H. KRAHE, *Sprache und Vorzeit, Europäische Vorgeschichte nach dem Zeugnis der Sprache*; Quelle et Meyer, Heidelberg 1954, 1—180.

Последњих десет година, од рата на овамо, Н. Krahe поред својих научних радова намењених само уском кругу стручњака на пољу науке о језику, предисторије и старе историје, објављивао је повремено и такве књиге и чланке у којима се обраћа ширем читалачком кругу да би и нестручњацима приказао предмет својих изучавања. Ни у тим се он радовима не претвара у безличног скупљача и извештача, па у својим поставкама и закључцима и у таквим публикацијама увек износи и резултате свога сопственога многогодишњег рада, дакако не дајући при том ни опширна ни детаљно документована образложења својих ставова. Таква је и ова књижница. Подељена је у два дела: општи и систематски. Први део (5—48) служи као увод, показује како и у коме је смислу језик историски извор, износи неке принципе науке о језику и говори о индоевропској групи језика, реконструкцији иевр. прајезика, сродности појединих језика те групе, прадомовини и, на крају, о ономастичким испитивањима посебно.

Други, систематски део књиге, знатно опширнији (48—173), посвећен је приказу предисторије Европе, односно онога што нам о тој предисторији казује наука о језику. Ту је више података, материјала и уско стручних проблема, али они су увек изнесени постепено, јасно и прегледно, да их сваки пажљив читалац може пратити и разумети, и увек су подређени главном плану књиге. Додуше, писац полази од својих новијих резултата, објављених у низу чланака под називом *Alteuropäische Flußnamen, Beiträge z. Namenforsch.*, I—V, год. 1949—1954, на основу којих он германски, келтски, илирски венетски, италске говоре и балтски спаја у групу језика што их назива староевропским. Он сматра да су њихови носиоци у једном праисториском периоду боравили у средње- и западно-европском простору. Разуме се да писац и сам истиче да се ради само о једној пролазној и привременој групацији, која никако није истоветна, и не може да буде, с реконструисаним индоевропским прајезиком, нити претставља једну јединствену језичку групу, која би по главним својим језичким особинама чинила некакву целину. Заиста то је и потпуно немогуће тврдити, па је ту уједно и најосетљивија тачка његове тезе. Тешкоћа је уочљива и писац гледа да је некако уклони већ у основној формулацији свога схватања: на одређеном европском терену треба да су речене, међу собом различите, индоевропске језичке групације биле творци јединствене „староевропске“ хидронимије, јединствене и у основним и у суфиксалним елементима, али творци у томе смислу да су они само носиоци једне, већ у оном периоду развитка што га писац означава као „voreinzelsprachlich“ постојеће хидронимије, коју су доцније, при својим померањима из средњеоевропског простора ка југу, проширили и по медитеранској области. Писац је заиста присиљен „an die Existenz einer schon voreinzelsprachlichen Gewässer-Namengebung zu glauben“ (61), јер се апелатива од којих су вероватно изведени ови називи река у великој већини случајева не јављају у историским језицима тих области, а могу се наћи у језицима који не припадају тој, тако мало хомогеној групи, ни томе подручју. Тако се он, пошто је у поглављу посвећеноме питању индоевропске прадомовине показао крајњу критичност и опрезност и указао на све тешкоће на које наилазе покушаји географског смештања носилаца реконструисаног прајезика, овде залаже за северна седишта свих набројаних народа. У његовој поставци има прилично тога што збуњује. Тако се код староевропских хидронима јавља суфикс *-nt-*, тако добро познат из илирског и на Медитерану уопште, где се јавља у неупоредиво већем броју примера и чешће, па би тако пре говорио за миграције у правцу севера но обратно.

Али поводом ове књижнице можда се и не треба задржавати на томе. Њена је заслуга пре свега у јасно и прегледно изложеној про-

блематици, одличном избору и широкој публици разумљивог језичког материјала ради упознавања таквих читалаца с методима и могућностима науке о језику на пољу предисториских испитивања. Тој намени одлично служи пишећ начин излагања и његово избегавање општих констатација, његово излагање помоћу примера и само на основу примера.

Ево још и наслова оних поглавља која чине систематски део: Die alteuropäische Hydronymie, Die alteur. Sprachengruppe, Das Italische und das Germanische, Italic, Germanisch und Keltisch, Das Italische und das Keltische, Das Illyrische, Das Illyrische und das Germanische, Das Verhältnis des Illyrischen zum Baltischen und Slavischen, Das Venetische, Das Germanische und das Keltische, Das Griechische und die Ägäis, Das übrige Südeuropa, Die Südbewegung der „alteuropäischen“ Sprachen.

М. Флашар, Београд,

И. М. ТРОНСКИЙ, *Очерки из историји латинског језика*, изд. Акад. наук СССР, М.—Л. 1953, 271, 8°.

Авторот на веќе познатата кај нас „Историја античке књижевности“ (преведена од М. Кравар, Загреб 1951 и од М. Марковиќ и Б. Стевановиќ, Белград 1952), академикот И. Тронски неодамна издаде една студија од историјата на латинскиот јазик под горниот наслов. И оваа книга, како и споменатиот учебник по литература, се одликува со длабоко познавање на материјалот којшто е изложен и протолкуван врз основа на историско-материјалистичкиот метод со вешто ползување на современата стручна литература и со заземање свој, оригинален став по третираните прашања.

Прво (гл. I, 3—24 с) го разгледува прашањето за *извориште* (писмените споменици, натписите и др), преку кои може да се следи развојот на лат. ј. Жали што од архајската епоха се запазени сосема малу текстови, зашто „од богатството и разнообразието на спомениците . . . зависи и можноста на научната разработка на прашањата од историјата на јазикот и до каква степен ќе се опфатат различните страни од неговиот развој“ (4 с.). Разгледувајќи ги причините за запазеноста на текстовите особено се задржува на нормализацијата од страна на покасните препишувачи и наводи доста примери од архајската литература, каде што се среќавале најмногу непознати зборови и необични за класично-лат. ј. конструкции. Затоа, како „предварителен услов на лингвистичката работа над античкиот текст“, авторот бара „критичен однос кон текстот, востановување степенот на неговата достоверност, врз основа на оценката на ракописното предание“ (22 с.).

Наспрема „стадијалната класификација на јазиците“ од Мар, Тр. во II гл. „индоевропскиот исход на лат. ј.“ (25—50 с.) го истакнува генетичкиот принцип меѓу и.-е. јазици и теоријата на миграциите. Приведувајќи со помошта на сравнително-историскиот метод докази за единството на граматичкиот состав, лексичкото единство, фонетската закономерност меѓу и.-е. јазици, како и за извесни разидувања, кои се продукт од покасниот внатрешен развој на јазиците, заклучува дека тука не се работи за случајни совпаденија, нити за паралелен независен развој, туку за исход од еден општ јазик-основа. При сè што лат. ј. загубил некои архаични црти, во извесен поглед (н. пр. медиопасивот на -r) авторот смета дека е поархаичен од грчкиот и индискиот.

На прашањето со која група и.-е. јазици стои лат. ј. во најтесна врска, Тр. ја излага со критички осврт итало-грчката теорија и ја отфрла како неоснована, но исто така смета дека не може да се одржи ни итало-келтската, зашто наоѓа извесни елементи (медиопас. на -r и конјунктивот на -a) заеднички на лат. со тохарскиот и хетитскиот, кои се од крајниот исток. Се запира на италската група јазици, сред кои лат. ј. излегол како победник во многувековниот развој и